न्यायालयीन प्रकरणात विहीत कालमर्यादेत
आणि तत्परतेने कार्यवाही करणेबाबत...

महाराष्ट्र शासन
मृद व जलसंधारण विभाग
शासन परिपत्रक क्र: न्यायाप्र-२०२५/प्र.क्र.४७७/जल-४
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक: २१ ऑगस्ट, २०२५

प्रस्तावना:-

मा. राज्य मंत्रिमंडळाच्या मान्यतेने दिनांक ३१ मे, २०१७ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मृद व जलसंधारण या नवीन प्रशासकीय विभागाची निर्मिती करण्यात आली. मृद व जलसंधारण विभागामार्फत ० ते ६०० हेक्टर सिंचन क्षमतेचे प्रकल्प राबविण्यात येतात. ० ते ६०० हेक्टर सिंचन क्षमतेचे प्रकल्प राबविताना भूसंपादन केले जाते. महसूल विभागामार्फत भूसंपादन निवाडे केले जातात. अनेकवेळा अधिकच्या मावेजास्तव निवाड्याविरुध्द मा. न्यायालयात दाद मागितली जावून न्यायालयीन प्रकरणे उद्भवतात. न्यायालयीन प्रकरणी क्षेत्रीय यंत्रणेकडून होत असलेल्या दुर्लक्षामुळे अथवा विहीत वेळेत न्यायालयीन निर्णयावर कार्यवाही न झाल्याने अवमान याचिका देखील दाखल होत आहेत. तसेच मा. न्यायालयाच्या रोषास सामारे जाण्याची शासनावर वेळ येणे व विभागाच्या सचिवांना मा. न्यायालयात प्रत्यक्ष उपस्थित राहण्याची प्रकरणे देखील उद्भवत आहेत. या सर्व बाबी विचारात घेवून क्षेत्रीय यंत्रणेस न्यायालयीन प्रकरणे हाताळण्याबाबत सूचना देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक:-

न्यायालयीन प्रकरणी विहीत कालावधीत कार्यवाही करणे व न्यायालयीन प्रकरणी होत असलेला विलंब टाळता यावा यानुषंगाने क्षेत्रीय यंत्रणेस खालीलप्रमाणे सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत:-

१) सरकारी वकीलांकडून किंवा परस्पर याचिकाकर्त्यांकडून नवीन न्यायालयीन प्रकरण कार्यालयात प्राप्त झाल्यावर त्याबाबतचे मूळ रिट पिटीशन (याचिका) संबंधित सर्व कागदपत्रांसह तत्परतेने दोन दिवसांच्या आत संबंधित उपविभागीय जलसंधारण अधिकारी यांनी सरकारी वकिलांच्या कार्यालयात प्रत्यक्ष संपर्क साधून प्राप्त करुन घ्यावे व वरिष्ठ कार्यालयास तत्परतेने सादर करावे.

२) प्राप्त न्यायालयीन प्रकरणाच्या अनुषंगाने संबंधित प्रादेशिक जलसंधारण अधिकारी यांनी किमान उपविभागीय जलसंधारण अधिकारी यांना शासनाच्या वतीने बाजू मांडण्यासाठी प्राधिकृत करण्याबाबत त्वरीत कार्यवाही करावी व याबाबत शासनास अवगत करावे.

३) प्राप्त न्यायालयीन प्रकरणी सबंधित जिल्हा जलसंधारण अधिकारी, मृद व जलसंधारण विभाग/जिल्हापरिषद लघु पाटबंधारे विभाग यांनी संबधित सहायक/अतिरीक्त सरकारी वकील यांच्याशी प्रत्यक्ष संपर्क साधून शपथपत्राचा मसुदा विहीत कालमर्यादेत तयार करुन घ्यावा व आवश्यक त्या स्तरावरील मान्यता प्राप्त करुन घेवून विहीत कालमर्यादेत मा. न्यायालयात दाखल करण्याची दक्षता घ्यावी.

४) मा. न्यायालयाने सुनावणी ठेवली असेल त्या दिनांकाला प्राधिकृत केलेल्या अधिकारी यांनी व्यक्तीशः उपस्थित राहणे बंधनकारक राहील. जर त्यांना व्यक्तीशः त्या प्रकरणात उपस्थित राहणे शक्य नसेल तर त्यांनी वरिष्ठ अधिकाऱ्यांची परवानगी घ्यावी व सदर परवानगी घेतांना न्यायालयीन प्रकरणांपेक्षा कोणते महत्वाचे कारण आहे, ही बाब त्यांना स्पष्ट करावी लागेल.

५) मा. न्यायालयात माहितगार व जबाबदार अधिकारी हे आवश्यक त्या कागदपत्रांसह उपस्थित राहतील आणि सरकारी वकीलांशी संपर्क साधून आवश्यक ती माहिती सुनावणीसाठी उपलब्ध करुन देतील, याची दक्षता सबंधित जिल्हा जलसंधारण अधिकारी, मृद व जलसंधारण विभाग/जिल्हापरिषद लघु पाटबंधारे विभाग यांनी घ्यावी.

६) मा. न्यायालयात किमान उपविभागीय जलसंधारण अधिकारी यांनीच शपथपत्र दाखल करावे. त्याखालील दर्जाच्या अधिकाऱ्यांनी न्यायालयाचे आदेश असल्याशिवाय शपथपत्र दाखल करु नये. मा. न्यायालयाचे विशिष्ट आदेश असेल तर संबंधित विनिर्दिष्ट अधिकाऱ्याने कालमर्यादेत शपथपत्र दाखल करण्याची कार्यवाही करावी.

७) मा. न्यायालयाने पारीत केलेल्या न्याय निर्णयाची प्रत मा. न्यायालयाच्या संकेतस्थळावरुन किंवा सरकारी वकीलाकडून सबंधित जिल्हा जलसंधारण अधिकारी, मृद व जलसंधारण विभाग/ जिल्हापरिषद लघु पाटबंधारे विभाग यांनी तात्काळ प्राप्त करुन घ्यावी.

८) शासनाच्या विरोधात निकाल असल्यास पुनर्विलोकन याचिका किंवा वरिष्ठ न्यायालयात अपिल दाखल करणे आवश्यक आहे किंवा कसे याबाबत सरकारी वकीलांचे लेखी मत तात्काळ प्राप्त करुन घ्यावे व त्यानुषंगाने पुढील कार्यवाही सबंधित जिल्हा जलसंधारण अधिकारी, मृद व जलसंधारण विभाग/जिल्हापरिषद लघु पाटबंधारे विभाग यांनी कालमर्यादेत करावी.

९) मा. न्यायालयाने पारीत केलेल्या न्याय निर्णयानुसार विहित कालमर्यादेत कार्यवाही करण्याची दक्षता सबंधित जिल्हा जलसंधारण अधिकारी, मृद व जलसंधारण विभाग/जिल्हापरिषद लघु पाटबंधारे विभाग यांनी घ्यावी.

१०) न्यायालयीन प्रकरणी अवमान याचिका दाखल होणार नाही याची सर्वस्वी जबाबदारी सबंधित जिल्हा जलसंधारण अधिकारी, मृद व जलसंधारण विभाग/जिल्हापरिषद लघु पाटबंधारे विभाग यांची राहील.

११) तसेच अवमान याचिका दाखल झालेल्या प्रकरणी /जप्ती प्रकरणी वस्तुस्थिती शासनाच्या निदर्शनास आणून देऊन तातडीने आवश्यक कार्यवाही करण्याची जबाबदारी संबंधित प्रादेशिक जलसंधारण अधिकारी यांची राहील.

१२) संबंधित प्रादेशिक जलसंधारण अधिकारी यांनी त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील न्यायालयीन प्रकरणाचा दर १५ दिवसांनी आढावा घ्यावा व त्याबाबतचा सद्यस्थितीदर्शक अहवाल त्वरीत शासनास सादर करावा.

१३) वरील सूचनांचे काटेकोरपणे पालन व अंमलबजावणी करण्याची जबाबदारी ही संबंधित अधिकाऱ्यांची राहील आणि त्यास विलंब झाल्यास किंवा कालमर्यादेत कार्यवाही करण्यात कसूर केल्यास संबंधित अधिकारी /कर्मचारी शिस्तभंगाच्या कार्यवाहीस पात्र राहतील.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले आहे. हे शासन परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात आले असून त्याचा संकेतांक क्र. २०२५०८२११७०५०७८०२६ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

MRIDULA SANJEEV DESHPANDE

Digitally signed by MRIDULA SANJEEV DESHPANDE
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=SOIL AND WATER CONSERVATION DEPARTMENT, 2.5.4.20=b989f11a955bd12836202040b21122502b1ac600cf24865b3b7d7169e14596c4, postalCode=400032, st=Maharashtra, serialNumber=78938DC1A8D99535F81EAB6231E13C14832917D8F8C7B0424B0FAC3530E6CBD0, cn=MRIDULA SANJEEV DESHPANDE
Date: 2025.08.21 17:05:49 +05'30'

(मृ.सं. देशपांडे)
महाराष्ट्र शासनाचे उपसचिव

प्रति,

१) सचिव, मृद व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२) आयुक्त, मृद व जलसंधारण विभाग, छत्रपती संभाजीनगर.
३) अप्पर आयुक्त तथा मुख्य अभियंता, मृद व जलसंधारण प्रादेशिक क्षेत्र, पुणे/नागपूर.
४) सर्व प्रादेशिक जलसंधारण अधिकारी, मृद व जलसंधारण विभाग.
५) सर्व जिल्हा जलसंधारण अधिकारी, मृद व जलसंधारण विभाग/जिल्हापरिषद लघु पाटबंदारे विभाग.
६) सर्व विभागीय जलसंधारण अधिकारी, मृद व जलसंधारण विभाग.
७) निवडनस्ती जल-४